

Н.С. Краснокутська, д-р екон. наук, проф. (НТУ «ХПІ», Харків)
О.А. Круглова, канд. екон. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)

ТИПОЛОГІЯ РЕЗЕРВІВ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Резерви підвищення ефективності діяльності – це потенційні можливості економії на підприємстві, що склалися під впливом відповідних умов і чинників. Після узагальнення існуючих підходів до класифікації резервів підвищення ефективності діяльності на підприємстві було виділено такі основні ознаки резервів використання ресурсного потенціалу: за джерелами підвищення ефективності діяльності, джерелами утворення, характером, об'єктом впливу, стадіями бізнес-процесів, періодом використання резервів.

Разом із спільними ознаками резерви використання ресурсного потенціалу мають свої особливості на підприємствах різних видів економічної діяльності. Зокрема, на торговельних підприємствах ресурсний потенціал є сукупністю локальних потенціалів, що відображають специфіку формування та використання ресурсів у торговельній галузі. Ураховуючи зазначене, доцільною є систематизація загальних резервів використання ресурсного потенціалу торговельних підприємств за джерелами підвищення ефективності, тобто виділення резервів, пов'язаних із використанням товарного, технічного, потенціалу нематеріальних ресурсів, просторового, кадрового та фінансового. Ця характеристика є визначальною, у межах якої можуть бути систематизовані всі інші, а саме: за джерелами утворення, характером, об'єктом впливу, стадіями бізнес-процесів, періодом використання.

Із позиції підприємства залежно від джерел утворення розрізняють зовнішні та внутрішні резерви. Під зовнішніми резервами мають на увазі загальні народногосподарські, галузеві та регіональні резерви. Зокрема, можливості для формування ресурсного потенціалу є значно кращими у підприємств, розташованих у регіонах із високим рівнем концентрації трудових ресурсів, промислового та сільськогосподарського виробництва, розвиненою інфраструктурою фінансових установ та навчальних закладів. Внутрішні резерви використання ресурсного потенціалу визначаються особливостями підприємства. Порівняно із зовнішніми внутрішні резерви використання ресурсного потенціалу є пріоритетними, адже можуть бути знайдені та мобілізовані безпосередньо силами працівників і спеціалістів підприємства, без сторонніх фахівців.

Використання ресурсного потенціалу може мати як екстенсивний, так і інтенсивний характер. У переліку резервів екстенсивного типу виділяють резерви зростання кількості ресурсів, що використовуються, а також резерви зростання часу усунення непродуктивного використання ресурсів. У складі резервів інтенсивного типу виділяють резерви для вдосконалення якісних характеристик ресурсів, що використовуються, а також резерви для вдосконалення процесу використання ресурсів.

Підвищення ефективності діяльності може забезпечуватись як за рахунок збільшення ресурсного потенціалу, так і ефективності його використання. Водночас пріоритетним вважаємо першочергове використання резервів для забезпечення інтенсивного типу розвитку підприємства.

Одним із напрямів класифікації резервів є виділення їх з урахуванням кінцевого результату, об'єкта впливу. За цією ознакою на торговельному підприємстві доцільно виділяти резерви підвищення обсягу товарообороту, удосконалення структури асортиментної пропозиції, покращення якості обслуговування, а також резерви зниження собівартості реалізованих товарів, витрат операційної діяльності, резерви підвищення рентабельності діяльності, покращення фінансового стану.

Для раціональної організації пошуку резервів важливе значення має їх групування за стадіями основних бізнес-процесів. Зокрема, у загальному вигляді для торговельного підприємства залежно від стадії можуть бути виділені резерви, пов'язані зі стратегічним і тактичним плануванням діяльності, закупівлею товарно-матеріальних ресурсів, здійсненням торговельного обслуговування, реалізацією товарів і послуг, отриманням виручки за реалізовані товари тощо.

За періодом використання виділяють резерви поточні, що реалізуються протягом певного періоду, та перспективні, що можуть бути реалізовані в довгостроковій перспективі. Ці резерви (поточні та перспективні) органічно взаємопов'язані, оскільки в міру реалізації довгострокових проєктів перспективні резерви переходять до категорії поточних.

Виділення класифікаційних ознак та систематизація за ними резервів використання ресурсного потенціалу є важливим етапом у системі управління ефективністю діяльності підприємства. У подальшому саме класифікаційна ознака полегшує пошук резервів та зумовлює вибір відповідного методу оцінювання резервів ефективності діяльності підприємства.